

BELEŽKE

Izigravanje predpisov o poskusni proizvodnji

Zvezni finančni inšpektorji so v prvem polletju letos pregledali 60 podjetij, ki so v poskusnem obratovanju. Njihove izkušnje kažejo, da je poskusni obrat postal kanal za pridobivanje investicijskih sredstev v breme preračunskih dohodkov (največ zveznih) in dohodkov splošnega investicijskega sklada. Samo v breme davka na dobiček in obresti na osnovna sredstva je v 30 podjetjih izločenih 236 milijarde, v breme preračuna ljudskih odborov pa 712 milijonov dinarjev.

Predpisi o poskusnem obratovanju so popolnoma jasni. Odločba o poskusni proizvodnji gospodarskih organizacij in odločba o posebnih rokih trajanja in pogojih poskusne proizvodnje določa pogoje, pod katerimi je lahko kakšen obrat v poskusni proizvodnji. To je storjeno zato, da bi onemogočili podjetjem izgube za časa poskusnega obratovanja, ki bi jih morala pozneje kriti iz redne proizvodnje. Mnogi ljudski odbori so s sprejetjem odločbe o poskusnem obratovanju kršili te predpise s tem, da so priznali status poskusne proizvodnje tudi tistim podjetjem, ki so bila že dalj časa v redni proizvodnji.

Beograjski primer

Eden najbolj izrazitih primerov takega postopka je odločba sekretariata za gospodarstvo beograjskega okraja, s katero je industrija poljedelskih strojev »Zmaj« v Zemunu proglašena za poskusni obrat, čeprav je to podjetje že zdavnaj v redni proizvodnji in že od leta 1953 ni ničesar vlagalo v opremo. Okrajna finančna inšpekcija je podala negativno poročilo glede na zahtevo tega podjetja, da se mu dodeli status poskusnega obrata. Toda ljudski odbor je vseeno izdal ta svoj sklep. Pogleda takega sklepa je zmanjšan dohodek: Zveze za 283 milijonov, splošnega investicijskega sklada za 35 milijonov in samega okraja za 55 milijonov dinarjev, kar pomeni, da so se investicijski skladi samega podjetja povečali za 373 milijonov dinarjev.

Zanimivo je, da sklepa ljudskega odbora okraja Beograd ni moč več razveljaviti v upravnem postopku, ker so roki za to že potekli, čeprav gre za očito zlorabo. Ni sigurno niti to, ali bo ta nezakoniti sklep ovržen tudi po intervenciji javnega tožilstva in sicer zato, ker so predpisi o poskusnih obratih nepopolni. Take in podobne nepravilnosti so odkrili tudi v tovarni avtomobilov v Priboju, varaždinskih tovarnih stolov, v tovarni sode v Lukavcu, tovarni pisalnih strojev v Ljubljani in drugje.

Druge nepravilnosti

Razen tega pa je zvezna finančna inšpekcija odkrila v delu poskusnih obratov še vrsto nepravilnosti. Dostikrat knjigovodstva o poslovanju obratnega pogona ne vodijo ločeno od rednega poslovanja. S tem je onemogočeno ugotavljanje točnega finančnega rezultata poskusnega obrata, temveč delajo to po nekem ključu, ki ga določa samo podjetje. Tako se dogaja, da se del dobička, ki ga prinaša redna proizvodnja prenaša na poskusni obrat, s čimer se zmanjšujejo dohodki Zveze in ljudskih odborov, večajo pa se sredstva investicijskih skladov podjetij. Tako poslujejo v tovarni

parnih turbin v Karlovcu, v tovarni sode v Lukavcu, v tovarni avtomobilov v Priboju itd.

So nepravilnosti tudi v zvezi s plačilom delavcev in uslužbencev za časa poskusnega obratovanja. Ta izplačila se največkrat vršijo po odločbi ustanoviteljca, čeprav je treba take odločbe obvezno poslati na vpogled republiškim komisijam za plače v gospodarstvu. Razen tega so mnogi ljudski odbori določili visoke odstotke za izloča-

nje dobička na plače, zaradi česar so delavci in uslužbenecj nekaterih poskusnih obratov dosegli visoke plačne zneske v primerjavi s plačami po tarifnem pravilniku. V tovarni avtomobilov v Priboju znaša ta razlika 37,4 odstotka, v tovarni kablov v Svetozaru 70,9 odstotka, v Elektro-Moravi v Ovčar Banji 50,4 odstotka, v rafineriji nafte v Sisku 97,9 odstotka itd.

Cenitev zalog po končani poskusni proizvodnji se vrši največkrat po tržnih ali pa po planskih cenah, namesto po lastni ceni. To seveda spreminja višino skupnega dohodka in dobička, ki so ju dosegli v poskusni proizvodnji. Take nepravilnosti so ugotovili v kombinatu sladkornja in kvasa v Zrenjaninu, v tovarni volnenih tkanin v Tetovu, v tovarni glinastih izdelkov v Zadru itd.

In končno, zelo na lahko trošijo tudi sredstva, ki so jih dobili iz dobička v poskusni proizvodnji. V rafineriji nafte v Bosanskem Brodu so potrošili okrog 38 milijonov dinarjev za darila, za reprezentanco, za plačanje kazni, penalog in podobno.

Taki in podobni primerji kažejo, da bi bilo treba zaostri inšpekcijo v tistih gospodarskih organizacijah, ki imajo poskusne obrate, istočasno pa likvidirati obstoječe vrzeli v zakonskih predpisih. Tudi organi delavskega upravljanja bi se morali prav tako bolj zavzeti za preprečevanje kršitve zakonskih predpisov.

KAKO TROŠIJO SKLADE

Značilen primer neopravičenega uporabljanja družbenih fondov so ugotovili v največjem podjetju v Slavonskem Brodu — v podjetju »Djuro Đaković«. Od 230 milijonov dinarjev amortizacijskega sklada so v tem podjetju nad 50 milijonov porabili za namene, ki nimajo s proizvodnjo prav nič ali pa zelo malo skupnega. Kajti — namesto, da bi s temi sredstvi obnavljali iztrošene stroje, da bi rekonstruirali obrate — so jih porabili za nakup pohištva, pisarniške opreme, potniških avtomobilov in podobno. V tem podjetju pa so v zadnjih letih zaznamovali stalno zmanjševanje delovne proizvodnosti. Ugotovljene so bile tudi druge posebnosti. Medtem ko na primer delovna produktivnost stalno pada, norme redno presegajo. V primerjavi z letom 1952 je preseganje norm več kakor dvakrat večje, kar kaže, da so te norme nerealne.

Sklade neupravičeno uporabljajo tudi v nekaterih drugih gospodarskih vejah, posebno pa v trgovini in gostinstvu. Tu je bilo n. pr. letos v vsem okraju porabljenih okrog 80 milijonov dinarjev za razne drobne preureditve, za izpremembo imen trgovin in za podobne stvari, medtem ko ostajajo osnovni problemi še naprej popolnoma nerešeni. Gre predvsem za usposabljanje skladiščnega prostora, za nakup prevoznih sredstev in sploh za večje ukrepe, ki bi omogočili napredek teh gospodarskih vej.

V Lesno-industrijskem podjetju je mera rentabilnosti v primerjavi z lanskim letom skoraj za 20 % manjša, čeprav so lesni izdelki, tako na domačem kakor na tujem tržišču stalno konjunkturalni. Kakor kaže, je to posledica stalnega porasta materialnih stroškov in plačnih skladov, ne pa samo posledica zaposlovanja nekvalificirane delovne sile, kar pogosto navajajo kot temeljni vzrok.

Dejstvo je, da niti eno podjetje v okraju, razen Lesno-industrijskega podjetja, ni letos izkoristilo kreditnih sredstev za rekonstrukcijo. Tako je popolnoma razumljivo, da so nekatera podjetja, kakor n. pr. »Sava«, še vedno na istem tehničnem nivoju, kakor so bila pred 10 leti, to pa povzroča visoke proizvodne stroške in visoke cene. Mala je pravtako podjetij, ki so se ustrezno usmerila k proizvodnji predmetov za široko potrošnjo.

Pogosto pričakujejo za rešitev teh problemov nekakšna sredstva »od zgoraj«, namesto da bi izkoristila notranje rezerve, teh pa je v obliki razvonskobrodskega okraja več kakor milijardo in pol din. Organi delavskega upravljanja bi vsekakor mogli vplivati, da bi se ta sredstva trošila bolj rentabilno in bolje. Prav v tem pa je bil doslej njihov vpliv nezadosten.

F. S.

Rehabilitacija invalidov

Na Hrvaškem so imeli pred kratkim direktorji zavodov za socialno zavarovanje posvetovanje s strokovnjaki za rehabilitacijo invalidov. Skoraj vsi strokovnjaki, ki se ukvarjajo s tem delom, so izjavili, da vladna med invalidi velika želja, da bi se usposobili za družbeno koristno delo. Ob tej priložnosti so omenili zanimiv primer, ki se je zgodil nekemu železničarju iz Slavonskega Brodu. Njega je ugniznil pes in zdravnik, ki so mislili, da je pes stekel, so dali bolniku injekcijo proti pasji steklini. Toda zmotili so se, kar je imelo za posledico, da sta bolniku ohromeli obe nogi. Pozneje so vse poskusili, da bi bolnika ozdravili. Poslali so ga v znano londonsko zdravilišče, kjer je glavna metoda zdravljenja metoda rehabilitacije. Ko se je vrnil od tam, je izjavil, da se zdravljenje v Londonu v ničemer ne razlikuje od zdravljenja v Stubiških Toplicah.

V tem primeru je šlo za mladega človeka, ki je sposoben opravljati razna dela in ki je ukrenil vse, da bi povečal svoje sposobnosti. Toda na vsakem koraku je doživljal razočaranja, ker so mu namesto zdravljenja svedovali, naj gre v pokoj. Prav za prav so ga pristojni organi ne glede na njegove želje poslali v pokoj. Ali je mogoče, da je to edini odgovor invalidu, ki želi, da bi se še nadalje vzdrževal sam s svojim delom. Ali s tem ne nalagamo skupnosti v breme še človeka, ki bi se lahko sam vsaj deloma vzdrževal? Zato, je pri nas zelo ukoreninjeno pojmovanje, da je mogoče položaj invalidov najbolje rešiti s pokojninami. Prav tako pa je invalidska zaščita predvsem omejena na izdajanje invalidnin.

60.000 invalidov dela na Hrvaškem

Na Hrvaškem je danes okrog 60.000 oseb, ki so upokojene zato, ker jim je zmanjšana delovna sposobnost. Za invalidnine izdaja skupnost vsako leto okrog 5 milijard dinarjev, v kar pa niso vračunani izdatki za

njihovo zdravstveno zaščito, otroški dodatki in druge socialne dajatve. Torej trošijo za invalidske pokojnine velika sredstva.

Pri tem pa ni najvažnejša ravno ekonomska stran problema, temveč njegovo družbeno bistvo. Nekdo, ki mu je zmanjšana delovna sposobnost, ne bi smel biti za skupnost izgubljen. Mnogi invalidi, zlasti lažji, so sposobni, da se sami vzdržujejo in da koristijo skupnosti z najrazličnejšimi deli. Sicer pa je to že povsem znano dejstvo. Toda, ravno nerazumevanje tega dejstva vodi do tega, da se bolniki že v bolnišnici začno zanimati, kolikšen odstotek nesposobnosti jim bo priznan, kolikšna bo njihova pokojnina itd. Malokdo se spomni na rehabilitacijo. Sicer pa tudi na naših medicinskih šolah in fakultetah ne mislijo na rehabilitacijo. Izkušen zdravnik zve o rehabilitaciji šele iz literature. Vendar pa se v medicinski znanosti pripisuje rehabilitaciji velik pomen.

Kaj bodo storili

Razgovor vodil socialnega zavarovanja na Hrvaškem s strokovnjaki za rehabilitacijo v Stubiških Toplicah predstavlja nekak začetek prizadevanj, da bi na širši osnovi razpravlja-

li o problemu rehabilitacije invalidov. Čeprav smo v tem pogledu že nekaj napravili, vendar je bilo to še zelo malo. Vendar je dal lani republiški zavod za socialno zavarovanje 20 milijonov dinarjev za preureditev dela starega poslopja in za gradnjo telovadne dvorane, kjer naj bi se opravljal zdravniška rehabilitacija, ki pomeni prvo stopnjo delovnega usposabljanja. Mnogi invalidi dela so v tej dvorani znova pridobili precejšnjo delovno sposobnost. Samo v zadnjih dveh letih se je v starem in novem poslopiju v Stubiških Toplicah zdravilo 2.000 invalidov, od katerih so se mnogi spet vrnili na delo.

Rezultat posvetovanja je ta, da republiški zavod sedaj razpravlja o razširitvi te dejavnosti. Kmalu bodo o tem razpravljali tudi na skupščini republiškega zavoda za socialno zavarovanje. Tudi drugi čimniti bi morali podpreti ta prizadevanja. Medicinska in delovna rehabilitacija invalidov je naloga vse družbe. Morda bi bilo treba v zvezi s tem izdati določene zakonske predpise, na podlagi katerih bi se zamisel o usposabljanju invalidov hitreje uresničila.

J. S.

POČASNO IN NERACIONALNO TROŠENJE SREDSTEV

(Konec s 7. strani)

pa le 7 %, medtem ko je ostane 483 milijonov razdobljen na 36 raznih drobnih akcij ter je zato težavno govoriti o tem, da je bilo težišče postavljeno na najpotrebnejše. Razen tega se okrajji niso ravnali po določbah zveznega in republiškega družbenega plana in so tako določili sredstva tudi za ukrepe, s katerimi so se dolžni ukvarjati drugi organi.

Po zakonskih predpisih so okrajji popolnoma samostojni pri trošenju svojih skladov in je zato neplanska uporaba skoraj neizbežna, če ni kakšnega republiškega telesa, ki bi ko-

ordiniralo okrajne in regionalne plane.

Realizacija okrajnih skladov je še bolj nesigurna, kakor realizacija republiškega sklada. Do septembra je bilo v ta sklad vplačano le 335 milijonov ali okrog 45 %, potrošeno pa 121 milijonov. Večina okrajjev navaja kot opravičilo argument, da dotečajo sredstva iz raznih, včasih tudi nezadostno tolačenih gospodarskih ukrepov in da gre zato v letošnjem nerodovitnem letu težje s plačilom. Ni pa primera, da bi bil katerikoli okraj zaradi tega zelo v skrbeh.

I. Bodnaruk